

Sygn. akt I USK 413/21

POSTANOWIENIE

Dnia 27 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania E. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 kwietnia 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 26 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. Ośrodek Zamiejscowy w R. wyrokiem z dnia 7 lutego 2019 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 24 lutego 2017 r. odmawiającą E. S. ponownego obliczenia wysokości górniczej emerytury na podstawie art. 110a ustawy o emeryturach i rentach w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do przeliczenia wysokości emerytury od 1 lutego 2017 r.

Sąd uwzględnił odwołanie ubezpieczonego po przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego z zakresu wynagrodzeń. Biegła dokonała odtworzenia wysokości podstaw wymiaru składek za lata 1973-1978. Ustalając wysokość hipotetycznej płacy zasadniczej, przyjęto stawki płacowe dniówkowe według kategorii zaszeregowania, przy założeniu podstawowej normy czasu pracy płaca zasadnicza została powiększona o dodatki płacowe - za pracę w niedziele (założenie 2 niedziel

w każdym miesiącu), dodatek za pracę nocną, dodatek za pracę na drugiej zmianie od 1 października 1974 r. i dodatek za pracę w szczególnych warunkach.

Sąd za podstawę rozstrzygnięcia przyjął obliczenia rachunkowe biegłej, z których wynikało, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury obliczonej według podstawy wymiaru z 20 lat kalendarzowych (1973-1977, 1979-1993) wyniósł 253,22%. Wskaźnik ten Sąd, w oparciu o własne obliczenia, skorygował do wysokości 251,22%, po pomniejszeniu podstaw wymiaru składek za lata 1973-1978 o należności z tytułu dodatku za pracę w szkodliwych warunkach, lecz z pozostawieniem ujętych w opinii biegłej dodatków płacowych za pracę zmianową (pierwsza i druga zmiana) oraz w niedziele.

Sąd Apelacyjny w (...), na skutek apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 20 listopada 2020 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że niewątpliwie, w świetle obliczeń rachunkowych zawartych w opinii biegłej sądowej, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury za okres zatrudnienia przypadający przed 1979 r. (tj. nieudokumentowany zaświadczeniem o zarobkach lub wpisem w legitymacji ubezpieczeniowej), obliczony według zasad z art. 110a ustawy w związku z art. 15 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504), nie osiągnie wartości 250% wymienionej tym przepisem, jeśli w jego wyliczeniu nie uwzględni się dodatkowych składników płacowych w postaci dodatków za pracę w nocy i na drugiej zmianie oraz w niedziele i święta.

Sąd Apelacyjny podzielił zasadnicze stanowisko organu rentowego, że w sytuacji bardzo szczątkowej dokumentacji czasu pracy ze spornego okresu nieprawidłowe było uwzględnienie dodatków płacowych, których wypłata nie została udokumentowana źródłowo. W ocenie Sądu Apelacyjnego, stanowisko takie koresponduje z zasadą wyrażoną w art. 15 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (pozwalającą na przyjęcie minimalnych wynagrodzeń pracowniczych w razie niemożności ustalenia podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy). W nawiązaniu do wskazanego przepisu istnieje zatem możliwość ustalenia (odtworzenia) hipotetycznej wysokości wynagrodzeń jedynie w oparciu o źródłową dokumentację płacową lub na

podstawie branżowych przepisów prawa pracy określających składniki płacowe wypłacane w określonej, stałej i gwarantowanej wysokości. Do tego rodzaju składników nie należały sporne dodatki płacowe.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego ubezpieczony zarzucił:

1. naruszenie prawa materialnego:
 - a. art. 110a w związku z art. 15 ust 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń, przez ich błędną wykładnię i uznanie, że dla ustalenia tego prawa nie można zaliczyć dodatków wynikających z pracy zmianowej w górnictwie i nie można czynić ustaleń w sprawie opartych na wyliczeniach dokonanych przez biegłego (wyliczenia hipotetyczne), gdy z treści przepisów nie wynika w sposób jednoznaczny, że do wyliczenia wysokość emerytury oblicza się ją tylko i wyłącznie na dokumentacji źródłowej oraz przyjęcie, iż w niniejszej sprawie nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty i konieczność przyjęcia za podstawę wymiaru składek kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy,
 - b. art. 2 i 67 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyrażającego zasadę sprawiedliwości społecznej przez nierówne traktowanie wnioskodawcy wobec prawa, a także art. 32 ust. 1 Konstytucji wyrażającej równość wobec prawa, przez odmowę ponownego przeliczenia świadczenia, stanowiącego wyrównanie za osiąganie zarobków i opłacanie wysokich składek ze wskaźnikiem podstawy wymiaru wynoszącym 251,23%, który był ograniczony do 250%, w tym uznanie, iż przy braku swojego zawinienia ubezpieczony został obciążony brakami dokumentacji źródłowej i odmówiono mu prawa do uznania wyliczenia wysokości hipotetycznych zgodnych z doświadczeniem życiowym i wiedzą powszechną,
2. rażące naruszenie prawa procesowego, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:
 - a. art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 110a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez przekroczenie granic swobodnej

oceny dowodów, przez pominięcie treści opinii biegłej sądowej w zakresie wyliczenia wskaźników i w konsekwencji odmówienie mu przeliczenia emerytury w oparciu o art. 110a powyższej ustawy, podczas gdy istotą dowodu z opinii biegłego jest wynagrodzenie ubezpieczonego, przy czym wyników postępowania dowodowego w postaci dowodu z opinii biegłego nie sposób kwestionować,

- b. art. 327¹ § 1 k.p.c., przez uzasadnienie wyroku uniemożliwiające dokonanie kontroli, z uwagi na jego sporządzenie w sposób niepozwalający na zorientowanie się w przyczynach natury faktycznej w zakresie oceny opinii biegłej sądowej i prawnej analizy, które legły u podstaw rozstrzygnięcia w zakresie przyjęcia niemożliwości oparcia wyroku w sytuacji braku dokumentacji źródłowej i niedostateczne wyjaśnienie, z jakich powodów Sąd odwoławczy uznaje, że dowód z opinii biegłego jest możliwy do przeprowadzenia w oparciu o akty prawa powszechnie obowiązującego, przepisy zakładowe oraz bezsporne okoliczności okresów zatrudnienia i piastowanych stanowisk przez odwołującego, jak również założenie, iż niewątpliwie nie doprowadzi do ustalenia okoliczności istotnych w sprawie, bowiem nie jest prawdopodobne, aby ubezpieczony w spornym okresie uzyskiwał stosownie wysokie zarobki i brak jest możliwości zaliczenia mu dodatków placowych do tych wyliczeń.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że istnieje potrzeba wykładni przepisu prawa, a mianowicie art. 15 ust. 2a i 110a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych budzącego poważne wątpliwości, które zostaną przedstawione w dalszej części w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, a także w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a mianowicie:

- a. czy dla możliwości dokonania ponownego przeliczenia wysokości emerytury można oprzeć się na hipotetycznych wyliczeniach wykonanych przez biegłego sądowego powołanego przez sąd,
- b. czy możliwe było uwzględnienie spornych dodatków placowych, których wypłata nie została udokumentowana i oparcie się w tym zakresie na opinii biegłego,

- c. czy istnieje możliwość wskazania wysokości wynagrodzenia w oparciu o hipotetyczne wyliczenia i oparcie się dodatkowo w tym zakresie na dodatkach płacowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Przez istotne zagadnienie prawne rozumie się problem o charakterze prawnym, nie zaś faktycznym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter nowy i rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozstrzygnięcie stwarza realne i poważne trudności, których wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, lecz także innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003, z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790).

Z kolei skuteczne powołanie przez skarżącego przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że chodzi o wykładnię przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie, lub istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni, opisanie, na czym polegają wątpliwości związane z ich rozumieniem oraz przedstawienie argumentacji świadczącej, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, nie należą do zwykłych wątpliwości, które wiążą się z procesem stosowania prawa. W przypadku, gdy w ramach stosowania tych przepisów powstały już w orzecznictwie sądów rozbieżności, skarżący powinien je przedstawić, jak też uzasadnić, że dokonanie wykładni przepisów jest niezbędne do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia

28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522; z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, LEX nr 2054493).

Zauważyć należy, że formułowane przez skarżącego zarzuty, choć powołują się na naruszenie art. 110a w związku z art. 15 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, to w rzeczywistości dotyczą oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i dokonanych na jej podstawie ustaleń faktycznych. Zatem skarżący, pod pozorem naruszenia prawa materialnego, kwestionuje ocenę dowodów przeprowadzoną przez Sąd Apelacyjny, według której ustalenie (odtworzenie) wysokości podstawy wymiaru składek (za określone lata) jest możliwe wyłącznie w oparciu o źródłową dokumentację płacową lub na podstawie branżowych przepisów prawa pracy określających składniki płacowe wypłacane w określonej, stałej i gwarantowanej wysokości. Tym samym Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Okręgowego, że możliwe jest uwzględnienie w wyliczeniu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru emerytury ubezpieczonego dodatkowych składników płacowych w postaci dodatków za pracę, które nie wynikały z tego rodzaju aktów a uwzględnionych przez Sąd Okręgowy z uzasadnieniem, że „powszechnie wiadomo i z doświadczenia życiowego wynika, iż praca wykonywana w kopalniach była pracą prowadzoną w systemie zmianowym”.

Także zatem przedstawiona argumentacja w zakresie potrzeby wykładni art. 110a w związku z art. 15 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jak też zagadnienie prawne sformułowane na ich tle wskazuje, że opisane przez skarżącego kontrowersje dotyczą sfery faktów, a nie prawa. Jest to zresztą oczywiste, bowiem powołane przepisy są przepisami prawa materialnego i nie rozstrzygają o sposobie udokumentowania/udowodnienia wysokości podstawy wymiaru składek (a konkretnie składników wynagrodzenia, od których ta podstawa zależy). Innymi słowy, kwestia sposobu dowodzenia wysokości zarobków, od których zależy podstawa wymiaru emerytury, to nie problem prawa materialnego, ale procesowego i to na tle przepisu, który nie może stanowić skutecznej podstawy kasacyjnej. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września

2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76). Artykuł 398³ § 3 k.p.c. wprowadzenie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c. Wszakże ten właśnie przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, LEX nr 230204; z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10, LEX nr 687025; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405 oraz z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366). Niemożliwe jest więc przyjęcie skargi do rozpoznania ze względu na okoliczności, które uchylają się spod kontroli Sądu Najwyższego.

Należy zauważyć, że w piśmie procesowym z dnia 18 maja 2018 r. skarżący uzupełnił wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania o nową przesłankę, a mianowicie jej oczywistą zasadność, lecz pismo to nie mogło wywołać skutku, bowiem wniesione zostało po terminie przewidzianym dla skargi kasacyjnej (art. 398⁵ § 1 k.p.c.).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.